

Москвін Б. Ю.,

кандидат економічних наук, президент

ГО «Рада з захисту підприємств від корпоративних захоплень»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Розвиток цифрових активів в Україні набуває популярності, тоді як в міжнародному полі цифрові активи глобалізуються та посідають провідне місце в списку валют.

Проблематика правового регулювання цифрових активів характеризується наступними напрямками: відсутність уніфікованих стандартів цифрової валюти; ризики для інвесторів та користувачів; технічні ризики; виклики для регуляторів; технологічні розбіжності; проблеми оподаткування; вплив на економічну стабільність.

Розроблено пропозиції щодо впровадження віртуальних активів в Україні: створення міжнародних стандартів та рекомендацій щодо регулювання цифрових активів на рівні таких організацій, як Міжнародний валютний фонд (МВФ) або Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР); впровадження уніфікованих національних законодавств, заснованих на міжнародних стандартах, для гармонізації регуляторних підходів між країнами; активна участь у міжнародних ініціативах та форумах, спрямованих на обговорення та вирішення питань правового регулювання цифрових активів; введення чітких вимог до прозорості та безпеки операцій з цифровими активами, а також створення механізмів для захисту прав інвесторів; запровадження освітніх програм для інвесторів та користувачів, щоб підвищити їхню обізнаність щодо ризиків та безпеки цифрових активів; впровадження страхових схем для захисту інвесторів від можливих втрат через шахрайство або технічні збої; посилення міжнародної співпраці та обміну інформацією між регуляторами для ефективного контролю та моніторингу транзакцій з цифровими активами; впровадження передових технологій для моніторингу та аналізу ринків цифрових активів, таких як штучний інтелект та блокчейн; створення технічних стандартів, що забезпечують сумісність між різними блокчейн-платформами та системами цифрових валют; сприяння впровадженню відкритих стандартів для забезпечення інтероперабельності між різними технологіями та платформами; розробка уніфікованих податкових правил для цифрових активів на міжнародному рівні, що дозволить уникнути подвійного оподаткування та податкових ухилень; надання чітких інструкцій та рекомендацій для платників податків щодо оподаткування операцій з цифровими активами.

Ключові слова: віртуальні активи, криптовалюта, токен, цифровізація, глобалізація економіки.

Moskvin B. Yu. Prospects for the development of legal regulation of digital assets in Ukraine

Abstract. The development of digital assets in Ukraine is gaining popularity, while in the international field, digital assets are becoming globalized and occupy a leading place in the list of currencies.

The problems of legal regulation of digital assets are characterized by the following areas: lack of unified digital currency standards; risks for investors and users; technical risks; challenges for regulators; technological differences; taxation problems; impact on economic stability.

Proposals for the introduction of virtual assets in Ukraine have been developed: the creation of international standards and recommendations for the regulation of digital assets at the level of such organizations as the International Monetary Fund (IMF) or the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD); implementation of unified national legislation based on international standards to harmonize regulatory approaches between countries; active participation in international initiatives and forums aimed at discussing and solving issues of legal regulation of digital assets; introduction of clear requirements for transparency and security of transactions with digital assets, as well as creation of mechanisms to protect the rights of investors; introducing educational programs for investors and users to increase their awareness of the risks and security of digital assets; introduction of insurance schemes to protect investors against possible losses due to fraud or technical failures; strengthening international cooperation and exchange of information between regulators for effective control and monitoring of transactions with digital assets; implementation of advanced technologies for monitoring and analysis of digital asset markets, such as artificial intelligence and blockchain; creation of technical standards ensuring compatibility between various blockchain platforms and digital currency systems;

promoting the implementation of open standards to ensure interoperability between different technologies and platforms; development of unified tax rules for digital assets at the international level, which will avoid double taxation and tax evasion; providing clear instructions and recommendations for taxpayers regarding the taxation of transactions with digital assets.

Key words: *virtual assets, cryptocurrency, token, digitalization, globalization of the economy.*

Постановка проблеми. У сучасному світі цифрові активи набули значного поширення, відіграючи дедалі важливішу роль у фінансових ринках, економіці та суспільстві в цілому. Разом із цим виникає потреба у створенні ефективної правової бази для регулювання цих активів, що ставить перед законодавцями численні виклики. Вивчення зарубіжного досвіду в цьому контексті є надзвичайно важливим для формування ефективних підходів до правового регулювання цифрових активів у різних країнах.

Метою статті є вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання цифрових активів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цифрові активи та їх правове регулювання у світлі розвитку технології блокчейн були предметом наукових досліджень А. Кудь, М. Кучерявенко, Є Смичок; економіко-правовий аспект феномену віртуальних активів досліджував в своїх працях Т. Яцик; питання розвитку цифрових активів відповідно до викликів та вимог сучасного світу були предметом дослідження К. Кузнецової; В. Гавва досліджував новації в регулюванні ринку цифрових активів в ЄС; співвідношення понять віртуальних активів і цифрових активів були предметом дослідження О. Дмитрик та ін.

Виклад основного матеріалу. Світова економічна криза 2020 року, зокрема, змушує уряди та бізнес переоцінювати ресурси, що в них є, та шукати нові способи нейтралізації наслідків кризи для економіки. Але одне вже очевидно: попередні моделі управління та рішення не захищають від великих економічних потрясінь і виявляються безсилими перед новими кризами. 21 століття вже стало століттям проривних цифрових технологій і продовжує породжувати за їх допомогою нові явища та феномени [1, с. 31].

Проблематика правового регулювання цифрових активів характеризується наступними напрямками.

1. Відсутність уніфікованих стандартів цифрової валюти. Однією з головних проблем є відсутність уніфікованих міжнародних стандартів і підходів до регулювання цифрових активів. Різні країни використовують різні правові інструменти і методи для регулювання цієї сфери, що може створювати правову невизначеність та ускладнювати міжнародну торгівлю і інвестиції. Відсутність уніфікованих стандартів цифрової валюти є однією з ключових проблем, що перешкоджає ефективному розвитку та регулюванню ринку цифрових активів на глобальному рівні.

З метою вирішення питання відсутності уніфікованих стандартів цифрової валюти необхідним є вивчення різноманітних правових підходів, адже різні країни застосовують різні правові підходи до регулювання цифрової валюти, що створює значну правову невизначеність для учасників ринку. Наприклад: у США цифрові валюти регулюються декількома агентствами, такими як Комісія з цінних паперів та бірж (SEC), Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) тощо. У 2014 році ULC розробила Уніфікований акт про довірчий доступ до цифрових активів, який був переглянутий в 2015 році (далі – Уніфікований акт про цифрові активи). Відповідний Закон було прийнято 42 штатами (у 2016 році – Вайомінг, Меріленд, Південна Кароліна, Колорадо, Північна Кароліна, Вашингтон, Флорида, Теннессі, Індіана, Гаваї, Орегон, Аризона, Айдахо, Небраска, Міннесота, Коннектикут, Мічиган, Іллінойс, Нью-Йорк, Вісконсин; у 2017 році – Айова, Канзас, Нью-Мексико, Техас, Монтана, Міссісіпі, Огайо, Арканзас, Вірджинія, Вермонт, Алабама, Юта, Південна Дакота, Північна Дакота, Аляска, Нью-Джерсі, Невада; у 2018 році – Джорджія, Західна Вірджинія, Мен, Міссурі, Американські Віргінські острови). З 2019 року цей Акт перебуває на розгляді в органах законодавчої влади Массачусетсу та НьюГемпширу. Відповідно до пункту 10 розділу 2 Уніфікованого акта про цифрові активи поняття «цифровий актив»

визначається як електронний запис, у якому особа має право або інтерес [2, с. 31].

В країнах Європейського Союзу уряди працюють над впровадженням Рамкової регуляції про ринки криптоактивів (MiCA), що має створити єдиний регуляторний підхід для країн-членів. В Японії цифрові валюти регулюються Законом про платіжні послуги, що встановлює чіткі вимоги до криптовалютних бірж.

Різниця в підходах призводить до ситуації, коли правила та вимоги можуть суттєво відрізнятись навіть у сусідніх країнах, що ускладнює транскордонну діяльність компаній та інвесторів.

2. Ризики для інвесторів та користувачів. Відсутність єдиних стандартів підвищує ризики для інвесторів і користувачів цифрових валют. Вони можуть стикатися з різними рівнями захисту та різними вимогами до прозорості й безпеки залежно від юрисдикції. Це може призвести до втрати коштів через шахрайські схеми або недостатній правовий захист. Забезпечення захисту прав інвесторів у цифрові активи є важливим аспектом для стимулювання інвестицій і розвитку ринку цифрових активів. Необхідно створити ефективні механізми для захисту інвесторів від шахрайства та маніпуляцій.

Інвестиції у цифрові активи, такі як криптовалюти, токени та інші форми електронних грошей, стають дедалі популярнішими. Проте, разом з потенційними вигодами, вони несуть значні ризики, які важливо враховувати. Ось деякі з основних ризиків для інвесторів та користувачів цифрових активів: 1) волатильність цін. Цифрові активи відомі своєю високою волатильністю. Ціни на криптовалюту можуть змінюватися дуже швидко і різко, що може призвести до значних фінансових втрат за короткий проміжок часу. Інвестори можуть втратити значні суми через непередбачувані коливання ринку; 2) ризики безпеки. Цифрові активи схильні до ризиків, пов'язаних з безпекою. Кіберзлочинці можуть здійснювати атаки на криптовалютні біржі, гаманці та інші платформи, що зберігають цифрові активи. Зломи та шахрайські дії можуть призвести до втрати активів; 3) відсутність регулювання. У багатьох країнах цифрові активи не мають чітко

визначеного правового статусу. Це означає, що інвестори та користувачі не мають належного захисту у випадку шахрайства або банкрутства платформ. Відсутність регулювання також створює ризики для стабільності ринку; 4) ризик шахрайства.

Цифрові активи приваблюють шахраїв через їхню анонімність і складність технології. Інвестори можуть стикатися з шахрайськими схемами, такими як пірамідні схеми, фальшиві ICO (первинні пропозиції монет) та інші види афер.

3. Технічні ризики. Цифрові активи залежать від технологій блокчейн та інших децентралізованих систем. Технічні помилки, вразливості в програмному забезпеченні або збої в роботі мереж можуть призвести до втрати активів або інших проблем.

Використання цифрових активів, таких як криптовалюти та інші електронні гроші, несе в собі значні технічні ризики. Ці ризики можуть призвести до втрат активів, порушення безпеки та інших проблем. Цифрові активи часто залежать від складних програмних рішень, які можуть містити уразливості. Баги та вразливості в програмному забезпеченні можуть бути використані зловмисниками для здійснення атак, викрадення активів або підробки транзакцій. Наприклад, помилки в смарт-контрактах можуть призвести до втрати коштів. Цифрові активи зберігаються в електронних гаманцях, біржах та інших платформах, які можуть бути мішенню для хакерських атак. Зломи криптовалютних бірж та гаманців є поширеним явищем, що призводить до викрадення активів.

Цифрові активи зберігаються в електронних гаманцях, доступ до яких забезпечується приватними ключами. Втрата приватного ключа означає втрату доступу до активів, і в більшості випадків відновити його неможливо. Це може статися через випадкове видалення, апаратні збої або недбале зберігання. Цифрові активи залежать від функціонування мережі блокчейн, яка може стати мішенню для різних типів мережевих атак. До них належать атаки типу «51%», коли зловмисники отримують контроль над більшістю обчислювальної потужності мережі, що дозволяє їм підро-

бляти транзакції та «подвійне витрачання» активів.

Смарт-контракти є автоматизованими угодами, що виконуються на блокчейні. Вони можуть містити програмні помилки або логічні вразливості, які можуть бути використані зловмисниками для викрадення активів або маніпуляцій з умовами контракту. Наприклад, атака на смарт-контракт DAO у 2016 році призвела до втрати мільйонів доларів у ефірі (ETH). Блокчейн-мережі можуть стикатися з проблемами масштабованості, що обмежує їх здатність обробляти велику кількість транзакцій у реальному часі. Це може призвести до затримок у підтвердженні транзакцій та збільшення комісій, що знижує ефективність використання цифрових активів.

Цифрові активи залежать від безперервної роботи блокчейн-мережі та інших технологічних платформ. Збої в роботі мережі через технічні проблеми, кібератаки або природні катастрофи можуть призвести до тимчасової недоступності активів та транзакцій. Інтерфейси користувача, що використовуються для взаємодії з цифровими активами, можуть мати помилки, які призводять до неправильного відображення інформації або здійснення ненавмисних дій. Це може створити ризики втрати активів через недосконалий дизайн або реалізацію інтерфейсу. Цифрові активи часто зберігаються на апаратних гаманцях або інших пристроях. Збої в роботі апаратного забезпечення, такі як вихід з ладу накопичувачів, можуть призвести до втрати доступу до активів. Навіть фізичне пошкодження або крадіжка апаратних гаманців можуть становити значні ризики.

Таким чином, технічні ризики використання цифрових активів є суттєвими і можуть мати значні наслідки для користувачів та інвесторів. Для мінімізації цих ризиків важливо використовувати надійні платформи, зберігати приватні ключі в безпечних місцях, здійснювати резервне копіювання даних та бути в курсі нових загроз і вразливостей. Також важливо слідкувати за оновленнями програмного забезпечення та дотримуватись найкращих практик з безпеки.

До ризиків індивідуального характеру належать: шахрайство під час здійснення опе-

рацій з конвертації; високі комісійні або невідповідний курс у процесі конвертації; шахрайство з електронними гаманцями; втрата особистих даних; «заморожування» суми платформою обміну під час конвертації віртуальної валюти в просту валюту; втрата сум у разі банкрутства обмінної платформи; високий рівень волатильності (змінюваності) курсу, за яким можна обміняти віртуальні гроші; відсутність гарантій того, що віртуальна валюта буде прийнята продавцями, тощо [2, с. 28-29].

4. Виклики для регуляторів. Регулятори стикаються з труднощами в контролі та моніторингу діяльності, пов'язаної з цифровими валютами. Відсутність уніфікованих стандартів ускладнює обмін інформацією між різними країнами та координацію дій з протидії фінансовим злочинам, таким як відмивання грошей та фінансування тероризму.

5. Технологічні розбіжності. Відсутність стандартів також має технологічні наслідки. Різні платформи та системи цифрових валют можуть мати несумісні технології, що ускладнює інтеграцію та взаємодію між ними. Це може обмежувати можливості для розвитку інновацій і знижувати ефективність використання цифрових валют у глобальній економіці.

6. Проблеми оподаткування. Різні підходи до оподаткування цифрових валют можуть призводити до подвійного оподаткування або, навпаки, до податкових ухилень. Це створює додаткові труднощі для бізнесу та інвесторів, які оперують у міжнародному середовищі. Оподаткування операцій із цифровими активами є ще однією складною проблемою. Багато країн стикаються з викликами у визначенні податкового статусу цифрових активів і встановленні відповідних податкових правил.

7. Вплив на економічну стабільність. Використання цифрових активів, таких як криптовалюти, цифрові токени та інші форми електронних грошей, має значний вплив на економічну стабільність. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним, залежно від контексту використання, рівня регулювання та загальної зрілості фінансових ринків.

Позитивні аспекти: а) інновації у фінансових послугах. Цифрові активи стимулюють

інновації у фінансових послугах, сприяючи розвитку фінтех-компаній та нових платіжних рішень. Це може підвищити ефективність фінансової системи, знизити витрати на транзакції та покращити доступ до фінансових послуг для широких верств населення, включаючи незабезпечені банківськими послугами; б) диверсифікація інвестиційних можливостей. Цифрові активи відкривають нові можливості для інвестування, що дозволяє диверсифікувати інвестиційні портфелі та зменшити ризики, пов'язані з традиційними ринками. Це може сприяти стабільності фінансових систем шляхом розподілу ризиків; в) підвищення фінансової включеності. Використання цифрових активів може сприяти фінансовій включеності, надаючи доступ до фінансових послуг для населення, яке раніше було виключене з традиційних фінансових систем. Це може мати позитивний вплив на економічне зростання та зменшення нерівності.

В той же час, використання цифрових активів може спричинити і негативні наслідки: а) волатильність ринку. Ринки цифрових активів часто характеризуються високою волатильністю, що може призвести до значних фінансових втрат для інвесторів. Нестабільність цін на цифрові активи може створити ризики для фінансової стабільності, особливо якщо значна частина активів у фінансовій системі буде представлена у вигляді цифрових валют; б) ризики шахрайства та кіберзлочинності. Цифрові активи є привабливими для шахраїв та кіберзлочинців через їх анонімність та відсутність достатнього регулювання. Це може призвести до втрат для інвесторів і підриву довіри до фінансових систем; в) відсутність регулювання. Недостатнє регулювання цифрових активів може створити прогалини у фінансовому контролі та нагляді, що підвищує ризики для економічної стабільності. Відсутність чітких правил може також призвести до ухилення від оподаткування та інших незаконних дій; г) потенційний вплив на грошово-кредитну політику. Використання цифрових активів може ускладнити реалізацію грошово-кредитної політики центральними банками. Наприклад, якщо значна частина грошової маси буде представ-

лена у вигляді криптовалют, це може знизити ефективність традиційних інструментів монетарної політики.

Вплив цифрових активів на економічну стабільність є багатограним і залежить від багатьох факторів, включаючи рівень регулювання, зрілість ринку та інтеграцію цифрових активів у фінансову систему. Для мінімізації ризиків і максимізації вигод необхідно розробити чіткі регуляторні рамки, які б забезпечували захист інвесторів, зменшували можливості для шахрайства та підтримували ефективність грошово-кредитної політики. Це сприятиме створенню стабільного і надійного ринку цифрових активів, який буде позитивно впливати на економічну стабільність.

Проаналізувавши виокремлені проблеми подальшого впровадження віртуальних активів в Україні, дієвими вбачається реалізація наступних кроків: створення міжнародних стандартів та рекомендацій щодо регулювання цифрових активів на рівні таких організацій, як Міжнародний валютний фонд (МВФ) або Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР); впровадження уніфікованих національних законодавств, заснованих на міжнародних стандартах, для гармонізації регуляторних підходів між країнами; активна участь у міжнародних ініціативах та форумах, спрямованих на обговорення та вирішення питань правового регулювання цифрових активів; введення чітких вимог до прозорості та безпеки операцій з цифровими активами, а також створення механізмів для захисту прав інвесторів; запровадження освітніх програм для інвесторів та користувачів, щоб підвищити їхню обізнаність щодо ризиків та безпеки цифрових активів; впровадження страхових схем для захисту інвесторів від можливих втрат через шахрайство або технічні збої; посилення міжнародної співпраці та обміну інформацією між регуляторами для ефективного контролю та моніторингу транзакцій з цифровими активами; впровадження передових технологій для моніторингу та аналізу ринків цифрових активів, таких як штучний інтелект та блокчейн; створення технічних стандартів, що забезпечують сумісність між різними блокчейн-платформами та системами цифрових валют; сприяння впро-

вадженню відкритих стандартів для забезпечення інтероперабельності між різними технологіями та платформами; розробка уніфікованих податкових правил для цифрових активів на міжнародному рівні, що дозволить

уникнути подвійного оподаткування та податкових ухилень; надання чітких інструкцій та рекомендацій для платників податків щодо оподаткування операцій з цифровими активами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кудь А.А. Феномен віртуальних активів: економіко-правовий аспект. *International Journal of Education and Science*, Vol. 3, No. 3, 2020. URL: https://culturehealth.org/ijes_archive/IJES.2020.3.3.pdf
2. Мельник Л.Г. Розвиток цифрових активів відповідно до викликів та вимог сучасного світу. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/339163276.pdf>